

ВІДЗИВ ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Корж Наталії Леонідівни

«Формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми дисертації. Аналіз різноманітних підходів до трактування «цінностей», «ціннісних ставлень», «ціннісних орієнтацій» свідчить про складність цього феномену, структурної та функціональної близькості до деяких інших складових свідомості, таких як установки, відносини, спрямованість, мотиви, потреби, інтереси, погляди тощо.

Психологи (С.Л. Рубінштейн, А.Н. Леонтьєв та ін.) в своїх працях розвивають думку про визначальну роль діяльності в процесі індивідуального розвитку людини, звертаючи увагу на фізкультурну діяльність, в процесі якої відбувається перетворення не стільки зовнішньої реальності, скільки внутрішньої, тобто власної природи людини, що дає їй можливість для подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Одним із дієвих факторів, які виявляють вплив на розвиток мотиваційно-ціннісних ставлень до фізичної культури, є фізичне виховання. Однак у працях багатьох авторів йдеться переважно про вивчення ставлення студентів до фізичного виховання як до навчальної дисципліни і у меншому ступені вивчався вплив самих занять різними формами фізичного виховання на формування спрямованості особистості на самовдосконалення.

При формуванні внутрішньої мотивації психологи звертають увагу на стан повного занурення або поглинання діяльністю, яке в зарубіжній літературі отримало назву «приплив». При цьому стані той, хто займається фізичними вправами, повністю віддається діяльності, втрачає почуття часу, відчуває стан оптимального збудження, яке не викликає ні нудьги, ні тривоги.

Таким чином занурення в цікаву і позитивну діяльність, яка може бути пов'язана з виконанням фізичних вправ може викликати сильні позитивні емоції, що є внутрішнім заохоченням і нагородою і сприяють формуванню ціннісного відношення до результатів цієї діяльності – підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я за рахунок самовдосконалення.

Теорія занурення у діяльність і зворотній вплив цієї діяльності на особистість була обґрунтована Ю.В. Любимовою (2003) і доведена О.Ю. Марченко (2010) при вивченні особливостей ціннісних орієнтацій студентів, які займаються і не займаються спортом. Однак робота, пов'язаних із самостійними формами занять фізичним вихованням і їх впливу на формування ціннісного ставлення до фізичної культури в сучасній літературі відсутнє.

Згідно цього тему дисертаційної роботи можна вважати актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження проводилось згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2011-2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту в межах теми № 3.6 «Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (номер державної реєстрації 0111U001169) та держбюджетною темою на 2016-2017 рр. «Розробка та реалізація оздоровчих інноваційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U003476). Роль автора полягає у розробці та впровадженні технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Результати дослідження носять об'єктивний характер за кількістю досліджуваних, використаних методів та тривалістю експерименту. Дисертантом у констатувальному експерименті було досліджено 360 студентів I курсу технічних спеціальностей (182 дівчини і 178 юнаків). У формулюючому експерименті взяли участь 260 студентів (178 юнаків і 82 дівчини), які були

розподілені на контрольну – 110 студентів (78 юнаків та 32 дівчини) та експериментальну 150 осіб (100 юнаків та 50 дівчат) групи. Тривалість формуючого експерименту – один навчальний рік.

Дослідження проводились у чотири етапи з 2010 по 2016 р.р. Кожен етап мав свою мету і зміст діяльності.

Розкриття наукових положень, їх обґрунтованість, мети, завдань, методів їх вирішення, аналіз отриманих результатів і висновків свідчить про їх логічний зв'язок.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити технологію формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять, як важливої умови підвищення індивідуальної фізичної культури, фізичного самовдосконалення та збереження здоров'я.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати, узагальнити дані спеціальної літератури та практичного досвіду з проблеми формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі фізичного виховання в ВНЗ.

2. Дослідити мотиви та інтереси студентів до різних видів та форм фізкультурно-оздоровчої діяльності.

3. Визначити рівень теоретико-методичних знань, фізичної підготовленості, фізичного розвитку та стану здоров'я студентів як основи для розробки індивідуальних програм з фізичного виховання.

4. Розробити та впровадити технологію формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять та оцінити її ефективність.

Об'єкт дослідження – самостійні заняття фізичної культурою.

Предмет дослідження – технологія формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел; анкетування; аналіз медичних карток; антропометрія; функціональні методи дослідження; оцінка фізичного здоров'я (за методикою Г.Л. Апанасенка);

психологічні методи; тестування теоретико-методичних знань; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації:

- вперше теоретично обґрунтовано технологію формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять, яка спрямована на залучення студентської молоді до різних видів рухової активності, структурними компонентами якої є: передумови, мета, завдання, принципи фізичного виховання, етапи формування мотивації до самостійних занять фізичною культурою, критерії готовності та ефективності самостійних занять;

- вперше запропоновано комплексний підхід щодо використання різних засобів фізичного виховання (оздоровчий біг, оздоровчі види фітнесу, а саме: оздоровча аеробіка, стретчинг та гантельна гімнастика) в процесі самостійних занять, які спрямовані на підвищення рівня мотивації, потреби у фізичному самовдосконаленні як основних передумов формування індивідуальної фізичної культури;

- запропоновано педагогічні умови формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури, а саме опанування теоретичними знаннями, які сприяють підвищенню індивідуальної фізичної культури студента; використання багатоваріантних форм, засобів та методів навчання для формування свідомого ставлення до свого здоров'я, прагнення до успіху, фізичного самовдосконалення та соціалізації особистості;

- доповнено дані про особливості мотивації та інтересів студентів до занять фізичною культурою;

- доповнено дані про рівень фізичної підготовленості, фізичного розвитку, стану здоров'я та рівня теоретичних знань студентів.

Практична значущість полягає у впровадженні технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять, яка сприятиме підвищенню мотивації та залученню студентської молоді до різних видів фізкультурно-оздоровчої діяльності, покращенню їхньої фізичної підготовленості, фізичного здоров'я та високого рівня готовності до професійної діяльності.

Матеріали дисертаційної роботи використано для удосконалення змісту самостійних занять фізичною культурою студентів Запорізького національного технічного університету, Запорізького державного медичного інституту, Запорізького національного університету та у навчальний процес Запорізького національного технічного університету та Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання у ВНЗ» за ОКР «Магістр». Про результати дослідження свідчать відповідні акти впровадження.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано в 14 наукових працях, з яких 11 – у спеціалізованих фахових виданнях України, з них 3 – у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, 11 – є одноосібними.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Дисертаційна робота оформлена згідно діючих вимог до кандидатських дисертацій. Написана українською мовою, матеріал викладено логічно відповідно завданням дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків та актів впровадження. Повний обсяг дисертації складає 269 сторінок. Цифрові дані представлені у 42 таблицях, робота ілюстрована 11 рисунками, містить 9 додатків. Список використаних джерел містить 301 найменування, з них 55 – праць іноземних авторів.

Автореферат відповідає змісту дисертації і відображує основні положення роботи.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів і визначено особистий внесок автора; подано інформацію про апробацію результатів дослідження та публікації автора за темою дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою»** узагальнено наукові праці вітчизняних та іноземних авторів з проблеми формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до занять фізичною культурою. Дослідники вказують на відсутність у більшості студентів ціннісного ставлення до фізичної культури (Е. Ferrer-Саја, 2000; Т.Ю. Круцевич, 2008; D. Stone, 2009, Є.П. Козак, 2011).

Важливу роль відіграють самостійні заняття фізичною культурою, оскільки це свідома фізкультурно-спортивна діяльність, спрямована на самовдосконалення, реалізацію себе, як особистості. Однак, треба вказати на відсутність наукового обґрунтування технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** описано та обґрунтовано систему взаємодоповнюючих методів дослідження, етапність у досягненні мети, дані про досліджуваний контингент студентів 17-18 років та експериментальну базу.

Дисертантом використано методи оцінки фізичного розвитку, фізичного здоров'я, психологічні методи (рівень мотивації за методикою А.А. Реан), анкети для визначення мотивів та інтересів студентів до самостійних занять фізичною культурою.

Для оцінки фізичної підготовленості студентів застосовувалося педагогічне тестування та метод індексів фізичної підготовленості (за Т.Ю. Круцевич). Рухова активність визначалася за Фремінгемською методикою хронометражу добової рухової активності. Тестування теоретичних знань здійснювалося з метою з'ясування рівня теоретико-методичної підготовленості студентів. Математико-статистична обробка фактологічного матеріалу проводилася з метою інтерпретації результатів педагогічних експериментів з використанням ПК, пакету стандартних програм (Excel – 7; Statistica – 6; SPSS – 2.0).

Педагогічний експеримент мав характер констатувального та формувального. Констатувальний експеримент проводився з метою отримання інформації про мотиваційні пріоритети студентів до занять фізичною культурою

і спортом, рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості, стану здоров'я та теоретико-методичної підготовленості.

Використані методи адекватні поставленим задачам дослідження.

У третьому розділі **«Фізичний стан та особливості формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури»** представлено результати констатувального експерименту.

Дослідження інтересу до самостійних занять фізичною культурою свідчить, що тільки 21,9 % студентів самостійно займаються фізичною культурою, а інші не бачать сенсу у додаткових заняттях руховою активністю у поза навчальний час. Визначаючи причини такого відношення студентів до самостійних занять фізичними вправами, дисертант проводить тестування теоретичних знань, яке свідчить, що 89,5 % студентів отримали оцінку «незадовільно» і «задовільно». Низький рівень теоретичних знань значно знижує інтерес студентів до різних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності, тому у рейтингу пріоритетів в організації вільного часу на першому місці – пасивний відпочинок, а фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність займають 13 та 15 місця відповідно.

Така ситуація з освіченістю студентів впливає на їх мотивацію діяльності, де 40 % студентів мають низький рівень, а 27,3 % мотивацію уникнення невдач. Природно це обумовлює низький рівень добової активності, що в свою чергу викликає функціональні порушення в організмі і призводить до пограничних станів, які характеризуються показниками, які знаходяться за межею безпечного рівня фізичного здоров'я (тільки 5,5 % студентів мають середній рівень здоров'я, а інші – низький та нижче середнього).

Дані констатуючого експерименту були підставою для розробки технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі занять фізичним вихованням.

У четвертому розділі **«Структура та зміст технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять»** представлено обґрунтування, структуру та зміст розробленої технології.

Для проведення дослідження було сформовано дві групи студентів перших курсів. Контрольна група – 110 студентів (78 юнаків, 32 дівчини), студенти якої в системі самостійних занять обрали засоби ЗРВ та ЗФП (бігові вправи, засоби ритмічної гімнастики, вправи силової спрямованості без обтяжень).

Експериментальна група склала 150 студентів (100 юнаків та 50 дівчат), у систему самостійних занять якої була впроваджена експериментальна технологія формування цінностей до фізичної культури.

Технологія включає передумови (прагнення до успіху, самовдосконалення та соціалізації) мету, завдання, принципи фізичного виховання, етапи формування мотивації до самостійних занять фізичною культурою, критерії готовності до самостійних занять та критерії ефективності самостійних занять.

Мета технології полягала у формуванні ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури, фізичного самовдосконалення, як основних передумов стимулювання мотивації до самостійних занять фізичною культурою. Вирішення поставлених завдань ґрунтувалось на принципах фізичного виховання: систематичності, доступності, всебічного гармонійного розвитку особистості, зв'язку з життєдіяльністю, оздоровчої спрямованості, свідомості та активності, безперервності.

У процесі теоретико-методичної підготовки студентам було запропоновано скласти індивідуальні програми самостійних занять. Планування інтенсивності та об'єму фізичних навантажень здійснювалось за результатами тестування фізичної підготовленості студентів, які були розподілені на групи з низьким, середнім та високим рівнями фізичної підготовленості. Комплекси фізичних вправ складались студентами відповідно до інтересів та потреб у фізичному самовдосконаленні.

Зміна рівня фізичної підготовленості передбачала корекцію індивідуальної програми самостійних занять. Заняття в експериментальній групі проводились 3 рази на тиждень; з обов'язковим використанням усіх зазначених видів рухової активності, контролю функціонального стану та фізичної підготовленості та дотримання техніки безпеки під час організації занять.

До критеріїв ефективності самостійних занять віднесено: дотримання основ здорового способу життя; підвищення рівня теоретико-методичних знань; підвищення рівня оволодіння засобами фізичного виховання в самостійних заняттях; підвищення рівня фізичної підготовленості та рухової активності.

Залучення студентів до самостійних занять фізичною культурою позитивно вплинуло на активізацію рухової активності. У експериментальній групі кількість студентів, які почали займатися різними формами фізкультурно-оздоровчої діяльності, збільшилась на 20,4%, у контрольній – на 3,5%.

Так, після експерименту кількість часу, яку студенти КГ приділяли різним видам рухової активності, суттєво не змінилась. Тоді, як в ЕГ значно підвищились витрати часу на високий рівень з 3,1%, до – 5,6% добового часу; на середній рівень з 7,3% до 13,9%, та зниженням витрат часу на малий рівень рухової активності з 33,9%, до 24,9% добового часу.

Залучення студентів до систематичних самостійних занять фізичним вихованням сприяло покращенню фізичного стану, що підтверджується економізацією функції серцево-судинної системи в стані спокою в ЕГ (ЧСС зменшилась у дівчат з $78,74 \pm 0,53$ уд.·хв.⁻¹ до $72,40 \pm 0,48$ уд.·хв.⁻¹, $p < 0,001$, у юнаків з $75,91 \pm 0,37$ уд.·хв.⁻¹ до $70,90 \pm 0,36$ уд.·хв.⁻¹, $p < 0,05$), збільшились функціональні можливості дихальної системи за показниками проби Штанге, ЖСЛ і Генча. Відмічається підвищення рівня фізичного здоров'я. Так, в ЕГ зменшилась кількість студентів, які мали низький рівень здоров'я, на 22,6%, у КГ – на 13,8%. Збільшилась кількість студентів, які відповідають рівню нижче середнього, в ЕГ на 7,5%, у КГ – на 5,8%, середньому рівню в ЕГ на 12,6%, у КГ – на 4,6% студентів. До експерименту рівню вище за середній не відповідав жоден студент та студентка, тоді як після експерименту 2,0% юнаків та 2,0% дівчат віднесено до даного рівня.

Достовірно змінилась якісна характеристика фізичної підготовленості студентів ЕГ у всіх тестах ($p < 0,05$). У контрольній групі як у дівчат, так і у юнаків покращення є достовірними тільки у виконанні тесту «стрибок у довжину з місця» ($p < 0,05$).

Використання розробленої технології формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять сприяло сформованості мотивації, залученню студентів до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, що призвело до покращення показників фізичного стану та фізичної підготовленості. Це дає підстави для її практичного впровадження в систему фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів різного профілю.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** представлено три групи даних, одержаних у ході дослідження.

Підтверджено дані:

В.В. Приходька (2010), Т.В. Сичової (2012), А.В. Самошкіної (2013), Н.В. Москаленко (2015) про те, що значна більшість студентів мають низький рівень теоретико-методичної підготовленості; Д.М. Анікєєва (2012), Г.В. Безверхньої (2015), Т.Ю. Круцевич (2016), Н.Є. Пангелової (2016), які зазначають, що малорухомий спосіб життя негативно впливає на рівень фізичного здоров'я та фізичної підготовленості студентів.

Доповнено та розширено дані:

О.І. Подлесного (2008), О.Ю. Марченко (2010), В.Є. Білогур (2013), Г.І. Гончар (2013), Є.О. Біліченко (2014), М.І. Маєвського (2016) про особливості мотивації студентів до занять фізичною культурою.

Разом з позитивними сторонами дисертаційної роботи слід відзначити певні недоліки і дискусійні питання:

1. У другому розділі на ст. 53 у формулі індексу маси тіла невірно вказані одиниці виміру маси тіла в кг, а потрібно в грамах. Така ж помилка відзначається і в табл. 3.17.

2. На ст. 61 дисертант визначає, що на першому курсі до спеціальної медичної групи належать 26% студентів. Далі йде мова, що від 2011/12 навчального року до 2012/13 н.р. кількість студентів першокурсників, «звільнених за станом здоров'я від занять фізичною культурою» збільшується з 17,9% до 24,3%. Однак, студенти, що віднесені до спеціальної медичної групи не

всі звільнені від практичних занять, а тільки невелика частина (5-6%). Виникає питання про яких студентів йде мова, про тих що відвідують спеціальне медичне відділення, чи тих, що зовсім звільнені від практичних занять.

3. Згідно термінології «нахил тулуба» завжди виконується вперед, тому при назві вправи напрям «вперед» не вказують (ст. 89, табл. 3.11, ст. 149, табл. 4.16), а якщо нахил виконується в іншому напрямі («назад», «вправо», «вліво») тоді це позначають в опису вправи.

4. В табл. 3.13 допущена помилка при визначенні одиниць виміру в тесті «нахил тулуба вперед з положення сидячи, разів», а треба – сантиметрів. В табл. 3.18 замість «масо-ростового індексу» вказано «росто-ваговий індекс».

5. В технології формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять (ст. 108, рис. 4.1. та на ст. 113) відсутній головний принцип – пріоритету потреб, мотивів та інтересів особистості, який передбачає побудову і системи фізичного виховання в цілому, і окремих програм з урахуванням індивідуальних і групових потреб і мотивів студентів до занять фізичною культурою.

6. В тексті дисертації є окремі помилки та редакційні неточності (ст. 22, 24, 57, 119).

Однак, ці зауваження не несуть принципової спрямованості і не знижують позитивної оцінки наукової праці, а більш відносяться до побажань та дискусій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Корж Н.Л. «Формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробці та

обґрунтуванні технології формування цінностей індивідуальної фізичної культури студентів з використанням діяльнісного і результативного компонентів.

За актуальністю розкритих питань новизною отриманих результатів дослідження і практичним значенням дисертація Корж Н.Л. відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Завідувач кафедри
теорії і методики
фізичного виховання,
д.н.ф.в., проф.



Круцевич Т.Ю.

Підпис  засвідчую

Начальник відділу кадрів  А.О. Степаненко

« _____ 2016 р.

